
ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Mel'nychenko R., Zlovzhyvannja konstrukcijeju «znachnyh pravochyniv» i «pravochyniv iz zainteresovanistju». *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo*. 2022. № 1. S. 53-63. Serija. Jurydychni nauky. [https://doi.org/10.31617/3.2022\(120\)05](https://doi.org/10.31617/3.2022(120)05)

УДК 347.4:347.72

МЕЛЬНИЧЕНКО Руслан,

к. ю. н., адвокат, виконуючий обов'язки
завідувача кафедри правового забезпечення
безпеки бізнесу Державного
торговельно-економічного університету
вул. Kioto, 19, м. Київ, 02156, Україна

ORCID: 0000-0002-9562-6983

ruslan.melnychenko@gmail.com

DOI: 10.31617/3.2022(120)05

MELNYCHENKO Ruslan,

PhD (Law), Advocate,
Acting Head of the Department of Legal Support
business security
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9562-6983

ruslan.melnychenko@gmail.com

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ КОНСТРУКЦІЄЮ «ЗНАЧНИХ ПРАВОЧИНІВ» І «ПРАВОЧИНІВ ІЗ ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЮ»

Вступ. Правове поняття «зловживання корпоративними правами» розроблено на рівні правозастосовчої практики задля недопущення ситуацій, за яких особа виходить за межі належного здійснення свого права з метою заподіяння шкоди іншій особі.

Проблема в тому, що на рівні українського законодавства відсутнє визначення цього поняття. З одного боку, зловживання корпоративним правом завдає шкоди або створює потенційну загрозу такої шкоди іншим учасникам корпоративних відносин, з іншого – завжди містить ознаки правомірного використання особою своїх корпоративних прав.

Метою статті є окреслення та обґрунтування на основі вітчизняної судової практики України проблеми зловживання наглядовою радою та загальними зборами корпоративних прав за допомогою конструкцій значних правочинів і правочинів, заінтересованих.

Методи. Використано філософські (діалектичний, герменевтичний), загальнонаукові (аналіз та синтез, системно-структурний, моделювання, абстрагування, формально логічний, історичний) і спеціальні методи пізнання, що застосовуються у правознавстві (методи тлумачення норм права, юридико-догматичний, порівняльно-правовий).

Результати. Розкрито правові механізми зловживання корпоративними правами наглядовою радою та загальними зборами за допомогою конструкцій «значних правочинів» і «правочинів

PREVENTING THE ABUSE OF THE CONSTRUCTION OF «MATERIAL TRANSACTIONS» AND «TRANSACTIONS OF INTEREST»

Introduction. The legal concept of «abuse of corporate rights» was developed at the level of law enforcement practice in order to prevent situations where a person goes beyond the proper exercise of his right in order to harm another person.

The problem is that at the level of Ukrainian legislation there is no definition of this concept. On the one hand, the abuse of corporate law harms or poses a potential threat of such harm to other participants in corporate relations, on the other – always contains signs of lawful use of their corporate rights.

The aim of the article is to outline and substantiate on the basis of domestic case law of Ukraine the problem of abuse of the supervisory board and general meeting of corporate rights through the construction of significant transactions and transactions of interest.

Methods. Philosophical (dialectical, hermeneutical), general scientific (analysis and synthesis, system-structural, modeling, abstraction, formal, historical) and special methods of cognition used in jurisprudence (methods of interpretation of legal norms, legal-dogmatic, comparative-legal) are used.

Results. The legal mechanisms of abuse of corporate rights by the supervisory board and the general meeting are revealed with the help of constructions of «significant transactions» and «interest-bearing

© Мельниченко Р., 2022

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

із заінтересованістю». Окреслено алгоритм дій щодо правильної кваліфікації дій наглядової ради або загальних зборів акціонерів щодо предмета зловживання правом шляхом побудови значних правочинів чи правочинів, заінтересованих. Проаналізовано практику застосування Верховним Судом доктрини «venire contra factum proprium».

Висновки. Надано конкретні практичні висновки щодо застосування Верховним Судом доктрини «venire contra factum proprium», яка розглядається як запобіжник від зловживання корпоративними правами. Подальший розвиток корпоративного права неможливий без формування чітких алгоритмів практичного застосування доктрини про заборону суперечливої поведінки.

Ключові слова: зловживання корпоративними правами, корпоративний інтерес, значні правочини, правочини із заінтересованістю.

transactions». The algorithm of actions on the correct qualification of actions of the supervisory board or general meeting of shareholders on the subject of abuse of rights by constructing significant transactions or transactions of interest is outlined. The practice of applying the doctrine «venire contra factum proprium» by the Supreme Court is analyzed.

Conclusions. Specific practical conclusions are provided on the application by the Supreme Court of the doctrine of «venire contra factum proprium», which is considered a safeguard against abuse of corporate rights. Further development of corporate law is impossible without the formation of clear algorithms for the practical application of the doctrine of the prohibition of conflicting behavior.

Keywords: abuse of corporate rights, corporate interest, significant transactions, transactions with interest.

JEL Classification: K11, K12

Конфлікт інтересів: Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин з державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автор працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів і редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Вступ. Базовою цивілістичною нормою, що встановлює межі здійснення цивільних прав і вводить заборону зловживання правом, є ст. 13 Цивільного кодексу України, відповідно до якої «не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах». Також варто звернути увагу на те, що відповідно до ст. 15 Цивільного кодексу України «кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства» [1]. Цивільні права здійснюються особою у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. Отже, законодавство України охороняє не тільки права, але й інтереси.

Переходячи в площину корпоративних правовідносин, варто зазначити, що відносини між товариством і його учасниками (акціонерами) щодо виконання ними своїх обов'язків врегульовані Цивільним кодексом України (ЦКУ), Господарським кодексом України (ГКУ), Законами України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» і внутрішніми (корпоративними) локальними нормами статутів конкретних товариств. Таке врегулювання створює в цих відносинах правовий порядок, який вимагає від їхніх суб'єктів певної правової поведінки.

Згідно з частинами 1, 3 ст. 167 ГКУ «корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі

ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав» [2].

«Корпоративні права – це сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які впливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами» (п. 8 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства») [3].

По своїй суті поняття «зловживання корпоративним правом» – це недобросовісне використання особою своїх суб'єктивних корпоративних прав, що в результаті зумовлює шкоду або створює реальну загрозу завдання шкоди правам та інтересам інших учасників корпоративних відносин, зокрема й самому господарському товариству. Поняття «зловживання корпоративними правами» базується на загальному принципі неприпустимості зловживання цивільними правами, закріпленому в ч. 3 ст. 13 ЦКУ, відповідно до якого «не допускаються дії осіб, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах» [1].

Проблема. Правова концепція «зловживання корпоративними правами» розроблена на рівні правозастосовчої практики з метою попередження ситуацій, за якої особа виходить за межі належної реалізації свого права із завданням шкоди іншій особі. Проблема в тому, що на рівні законодавства України немає визначення цього поняття. Складністю у відповіді на питання того, що є «зловживанням корпоративним правом», є те, що, з одного боку, зловживання корпоративним правом завдає шкоду або створює потенційну загрозу в завданні такої шкоди іншим учасникам корпоративних відносин. З іншого – зловживання корпоративним правом завжди має ознаки законного використання особою своїх корпоративних прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо звернутись до аналізу досліджень і публікацій за останні роки щодо проблеми зловживання конструкцією значних правочинів і правочинів із заінтересованістю, варто зазначити вчених, окремі аспекти дослідження яких пов'язані зі зловживанням корпоративними правами, зокрема: О. Бігняк [4], І. Спасибо-Фатєєва [5], В. Васильєва [6], В. Луць [6], Л. Сіщук [6], В. Кравчук [7], І. Лукач [8; 9], Р. Майданик [10], А. Смітюх [11] та інші.

Попри вагомість досліджень зазначених учених, варто зауважити, що питанню зловживання конструкцією значних правочинів і правочинів із заінтересованістю у правовій доктрині приділено недостатньо уваги. Зазвичай наявні в юридичній літературі праці, що стосуються зловживання корпоративними правами, присвячені вузькій правовій проблематиці та мають епізодичний і фрагментарний характер. Ця стаття зосереджена на дослідженні та детальному аналізі останніх тенденцій судової практики щодо особливостей зловживання корпора-

тивними правами через конструкції значних правочинів і правочинів із заінтересованістю.

Метою статті є окреслення та обґрунтування на основі національної судової практики України проблеми зловживання корпоративними правами з боку наглядової ради та загальних зборів за допомогою конструкцій значних правочинів і правочинів із заінтересованістю.

Методи. Теоретичною базою статті є наукові праці вчених з різних галузей права, які тією чи іншою мірою досліджували зловживання корпоративними правами. Застосовано філософські (діалектичний, герменевтичний), загальнонаукові (аналіз і синтез, системно-структурний, моделювання, абстрагування, формально-логічний, історичний) і спеціальні методи пізнання, що використовуються у правознавстві (методи тлумачення норм права, юридико-догматичний, порівняльно-правовий).

Результати дослідження. Значні правочини, а також правочини із заінтересованістю створюють, змінюють, припиняють цивільні права та обов'язки товариства лише в разі подальшого їх схвалення наглядовою радою або загальними зборами в порядку, визначеному законом, а також внутрішніми корпоративними документами. Це правило спрямоване на захист товариства від ситуацій, коли посадові особи товариства вчиняють значні правочини та правочини із заінтересованістю з перевищенням своїх повноважень.

Утім, товариство через органи управління може «використати» законодавчий імператив щодо подальшого схвалення правочинів для того, щоб ухилитися від виконання комерційно не вигідних договорів або свідомо не виконати свої зобов'язання. Так, органи управління, зокрема наглядова рада та загальні збори акціонерів (учасників) залежно від компетенції наділені повноваженнями погоджувати правочини, що виходять за межі компетенції виконавчого органу. Варто підкреслити, що пряме несхвалення таких правочинів завжди повинно мати розумне пояснення, а також відповідні мотиви. У протилежному випадку пряме несхвалення укладеного та частково виконаного правочину на рівні наглядової ради або загальних зборів без будь-яких мотивів є зловживанням корпоративним правом, що спрямоване на завдання шкоди контрагенту. Останнє зумовлено тим, що справжнім мотивом такого несхвалення правочину є намір кінцевих бенефіціарних власників товариства не виконувати своїх зобов'язань, які виникли через спірні правочини.

Щоб відповісти на ключове питання: чи справді зловживала правом наглядова рада або загальні збори акціонерів, потрібно встановити, чи існувала в конкретному випадку реальна обізнаність третьої особи про наявність обмежень виконавчого органу, а також всебічно перевірити, чи за всіма обставинами контрагент за договором не міг про них не знати?

Згідно з ч. 3 ст. 92 ЦКУ «орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. У відносинах з третіми

особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, коли юридична особа доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження» [1].

Відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «якщо відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, не внесені до нього, вони не можуть бути використані у спорі з третьою особою, крім випадків, коли третя особа знала або могла знати ці відомості» [12]. Тож варто зазначити, що Єдиний державний реєстр як єдине відкрите джерело інформації про органи управління всіх юридичних осіб в Україні не містить відомостей про повноваження генерального директора. З огляду на це, контрагенти не завжди можуть покладатися виключно на відомості з Єдиного державного реєстру.

Практика Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду закріплена у постановках від 20.02.2018 у справі № 906/100/17 [13], від 12.06.2018 у справі № 927/976/17 [14], від 26.02.2019 у справі № 925/1453/16 [15], від 02.04.2019 у справі № 904/2178/18 [16], від 02.10.2019 у справі № 910/22198/17 [17] свідчить, що якщо договір містить умову (положення) про підписання його особою, яка діє на підставі статуту підприємства чи іншого документа, що встановлює повноваження зазначеної особи, наведене свідчить про обізнаність іншої сторони договору з таким статутом (іншим документом) у частині, яка стосується відповідних повноважень, і в такому разі суд не може брати до уваги посилення цієї сторони на те, що їй було невідомо про наявні обмеження повноважень представника її контрагента. Однак такий правовий висновок на практиці також не завжди є істинним, оскільки одного статуту об'єктивно недостатньо для того, щоб достеменно перевірити повноваження особи на укладення відповідних правочинів.

Так, з цього приводу висловився Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду від 09.06.2021 у справі № 911/3039/19 [18]. Висновок про те, що особа могла знати чи не могла не знати про обмеження, зроблений на підставі стандартного формулювання договору про те, що генеральний директор діє на підставі статуту, є помилковим. Хоча такий підхід базується на правовій презумпції «не міг не знати», у такому разі не встановлюється реальна обізнаність контрагента про наявність обмежень повноважень генерального директора на укладення значних правочинів. Навіть реальне ознайомлення контрагента зі статутом не дає йому змогу дійти однозначного висновку про наявність обмежень (за винятком випадків, коли визначення значного правочину у статуті зроблено у грошовому вигляді, без прив'язки до фінансових показників).

По-перше, здебільшого статут посилається на ринкову вартість майна, яка відповідно до положень ч. 1 ст. 8 Закону «Про акціонерні товариства» [3] може бути встановлена лише за даними незалежної оцінки, проведеної відповідно до вимог законодавства про оціночну діяльність. Така оцінка не проводиться і не може бути проведеною

контрагентами за звичайного ділового обороту та ведення бізнесу. По-друге, практично завжди в діловому обороті статут посилається на відомості щодо даних фінансової звітності за останній фінансовий рік, що передує даті укладення правочину. Це означає, що кожному контрагенту без виключення за укладення договору потрібно надавати відповідну фінансову звітність, що на практиці ніколи не робиться.

Обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи набуває юридичної сили для третьої особи в тому разі, якщо саме третя особа, вступаючи у відносини з юридичною особою та укладаючи договір, діяла недобросовісно або нерозумно, зокрема достеменно знала про відсутність у виконавчого органу товариства необхідного обсягу повноважень або повинна була, проявивши принаймні розумну обачність, знати про це. Тягар доказування недобросовісності та нерозумності в поведінці третьої особи несе юридична особа. Подібні висновки викладені в постанові Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 у справі № 668/13907/13-ц [19], постановах Верховного Суду від 13.05.2021 у справі № 903/277/20 [20]; від 11.02.2021 у справі № 922/109/19 [21]; від 16.07.2020 у справі № 923/831/18 [22].

У контексті окресленої проблеми потрібно зупинитись на доктрині «*venire contra factum proprium*» (заборони суперечливої поведінки), яку національні суди порівняно недавно почали застосовувати як запобіжник зловживання правами в різних категоріях судових спорів. Ця доктрина базується на римській максимі – «*non concedit venire contra factum proprium*» (ніхто не може діяти всупереч своїй попередній поведінці). В основі доктрини «*venire contra factum proprium*» лежить принцип добросовісності.

Зазначений принцип римського права «*venire contra factum proprium*» є вираженням «*equitable estoppel*» однієї з найважливіших доктрин загального права. У системі загального права ця доктрина ґрунтується на «*principles of fraud*». Вона спрямована на недопущення ситуації, в якій одна сторона може займати іншу позицію в судовому розгляді справи, що відрізняється від її більш ранньої поведінки або заяв, якщо це ставить протилежну сторону в невігідне становище (постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2019 р. у справі № 390/34/17 [23]; постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 09 квітня 2019 р. у справі № 903/394/18 [24]; постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 17 листопада 2018 р. у справі № 911/205/18 [25]).

У постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2019 р. у справі № 390/34/17 [23] зазначено, що: «добросовісність (п. 6 ст. 3 ЦКУ) – це певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю та повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Принцип добросовісності взагалі, як і його прояв – доктрина «*venire contra factum proprium*» не можуть обмежуватись певною сферою суспільних відносин, оскільки згідно з п. 6 ст. 3 ЦКУ добросовісність є загальною засадою цивільного законодавства (окрема думка суддів

Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Крата В. І., Журавель В. І. від 19.08.2020 по справі № 637/239/14-ц [26]).

Добросовісність (п. 6 ст. 3 ЦКУ) повинна розглядатись як «стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони», за умови, що інша сторона розумно покладається на них (постанова Верховного суду від 28.04.2021 у справі № 910/9351/20 [27]).

У разі встановлення, чи підлягають поверненню безпідставно набуті грошові кошти потерпілій особі варто враховувати, що акти цивільного законодавства мають відповідати змісту загальних засад, зокрема добросовісності. Безпідставно набуті грошові кошти не підлягають поверненню, якщо потерпіла особа знає, що в неї відсутнє зобов'язання (відсутній обов'язок) для сплати коштів, проте здійснює таку сплату, адже вказана особа поводить себе суперечливо, якщо згодом вимагає повернення сплачених коштів. Апеляційний суд не звернув уваги, що безпідставно набуті грошові кошти не підлягають поверненню, якщо потерпіла особа знає, що в неї відсутнє зобов'язання (відсутній обов'язок) для сплати коштів, проте здійснює таку сплату, оскільки вказана особа поводить себе суперечливо, якщо згодом вимагає повернення сплачених коштів. Позивач, перераховуючи відповідачу кошти, які сторони спільно витрачали, знав, що між ними відсутнє зобов'язання (відсутній обов'язок), тож поведінка позивача є суперечливою, тобто потерпіла особа вільно і без помилки погодилася на настання не вигідних для себе наслідків (постанова Верховного Суду від 04.08.2021 по справі № 185/446/18 [28]).

Висновки. Для правильної кваліфікації діянь наглядової ради або загальних зборів акціонерів на предмет зловживання правом через конструкції значних правочинів або правочинів із заінтересованістю потрібно встановити, чи існувала реальна обізнаність третьої особи про наявність обмежень виконавчого органу, а також перевірити, чи за всіма обставинами контрагент за договором не міг про них не знати. Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців як єдине відкрите та офіційне джерело інформації про органи управління всіх юридичних осіб в Україні не містить відомостей про повноваження генерального директора. З огляду на це контрагенти не завжди можуть покладатися винятково на відомості з Єдиного державного реєстру.

Якщо укладений договір містить умову про підписання його особою, яка діє на підставі статуту підприємства чи іншого документа, що встановлює повноваження зазначеної особи, наведене свідчить про обізнаність іншої сторони договору з таким статутом (іншим документом) у частині, яка стосується відповідних повноважень, і в такому разі суд не може брати до уваги посилення цієї сторони на те, що їй було невідомо про наявні обмеження повноважень представника її контрагента. Водночас на практиці трапляється низка випадків, коли навіть реальне ознайомлення контрагента зі статутом не дає змогу йому дійти однозначного висновку про наявність обмежень.

Реальним та дієвим запобіжником зловживання корпоративними правами через конструкції «значних правочинів» і «правочинів із заінтересованістю» є доктрина «*venire contra factum proprium*» (заборони суперечливої поведінки), в основі якої лежить принцип добросовісності. Суть цієї доктрини спрямована на недопущення ситуації, в якій одна сторона, маніпулюючи своїми правами, може займати «зручну для себе» правову позицію під час судового розгляду справи, яка на практиці об'єктивно відрізняється від її більш ранньої поведінки (конклюдентних дій) або недвозначних заяв. Ця доктрина почала застосовуватись національними судами України на практиці з 2018 р., однак ще не набула свого остаточного закріплення та розуміння. Подальший розвиток корпоративного права неможливий без формування чітких алгоритмів застосування на практиці доктрини заборони суперечливої поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Закон № 435-IV від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України* від 03.10.2003. 2003. № 40. ст. 356.
2. Господарський кодекс України: Закон № 436-IV від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України* від 02.05.2003. 2003. № 18. ст. 144.
3. Про акціонерні товариства: Закон № 514-VI від 17.09.2008. *Відомості Верховної Ради України офіційне видання* від 19.12.2008. 2008. № 50, № 50-51, с. 2432, ст. 384.
4. Бігняк О. В. Захист корпоративних прав: проблеми теорії і практики: монографія. Одеса: *Юридична література*, 2018. 408 с.
5. Спасибо-Фатєєва І. В. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. Харків: ЕКУС. 2021. 512 с.
6. Васильєва В. А., Луць В. В., Сіщук Л. В. (та ін.). Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2018. 616 с.
7. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: монографія. Львів: Край, 2009. 464 с.
8. Лукач І. В. Господарсько-правове регулювання корпоративних відносин в Україні: теоретичні проблеми : дис. ... докт. юр. наук: 12.00.04. Київ, 2016. 474 с.
9. Лукач І. В. Теоретичні проблеми правового регулювання корпоративних відносин в Україні: монографія. Київ: Ліра-К, 2015. 432 с.
10. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. Київ: Алерта, 2016. 226 с.
11. Смітюх А. В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові засади : автореф. дис. ... докт. юр. наук: 12.00.04. Київ, 2019. 37 с.
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон № 755-IV від 15.05.2003. *Відомості Верховної Ради України* від 08.08.2003. 2003. № 31, ст. 263.
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 20 лютого 2018 року, судова справа № 906/100/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72364189> (дата звернення: 27.01.2022).
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12 червня 2018 р., судова справа № 927/976/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74670250> (дата звернення: 27.01.2022).
15. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26 лютого 2019 р., судова справа № 925/1453/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80181015> (дата звернення: 27.01.2022).
16. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 02 квітня 2019 року, судова справа № 904/2178/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80953317> (дата звернення: 27.01.2022).

17. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 02 жовтня 2019 р., судова справа № 910/22198/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84728765> (дата звернення: 27.01.2022).
18. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 09 червня 2021 р., судова справа № 911/3039/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97926318> (дата звернення: 27.01.2022).
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 27 червня 2018 р., судова справа № 668/13907/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977588> (дата звернення: 27.01.2022).
20. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 13 травня 2021 р., судова справа № 903/277/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96926759> (дата звернення: 27.01.2022).
21. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 11 лютого 2021 р., судова справа № 922/109/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94932031> (дата звернення: 27.01.2022).
22. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16 липня 2020 р., судова справа № 923/831/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90489674> (дата звернення: 27.01.2022).
23. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2019 р., судова справа № 390/34/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81263995> (дата звернення: 27.01.2022).
24. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 09 квітня 2019 р., судова справа № 903/394/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81112581> (дата звернення: 27.01.2022).
25. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 17 листопада 2018 р., судова справа № 911/205/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78484735> (дата звернення: 27.01.2022).
26. Окрема думка суддів Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Крата В. І., Журавель В. І. від 19 серпня 2020 р., судова справа № 637/239/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91089235> (дата звернення: 27.01.2022).
27. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 28 квітня 2021 р., судова справа № 910/9351/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96668843> (дата звернення: 27.01.2022).
28. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 04 серпня 2021 року, судова справа № 185/446/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881542> (дата звернення: 27.01.2022).

REFERENCES

1. *Cyvil'nyj kodeks Ukraïny: Zakon № 435-IV vid 16.01.2003. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraïny vid 03.10.2003* [Civil Code of Ukraine: Law № 435-IV of 16.01.2003. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine dated October 3, 2003]. (2003), 40, (art. 356) [in Ukrainian].
2. *Gospodars'kyj kodeks Ukraïny: Zakon № 436-IV vid 16.01.2003. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraïny vid 02.05.2003.* [Economic Code of Ukraine: Law № 436-IV of 16.01.2003. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine dated May 2, 2003]. (2003), 18, (art. 144) [in Ukrainian].
3. *Pro akcionerni tovarystva: Zakon № 514-VI vid 17.09.2008. Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraïny oficijne vydannja vid 19.12.2008* [On Joint Stock Companies: Law № 514-VI of September 17, 2008. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine official publication dated 19.12.2008]. (2008), 50-51, 2432, (art. 384) [in Ukrainian].
4. Bignjak, O. V. (2018). *Zahyst korporatyvnyh prav: problemy teorii i praktyky: monografija.* Odesa [Protection of corporate rights: problems of theory and practice: a monograph. Odessa] *Jurydychna literatura – Legal literature* [in Ukrainian].
5. Spasybo-Fatjejeva, I. V. (2021). *Korporatyvne pravo kriz' pryzmu sudovoi' praktyky: monografija* [Corporate law through the prism of judicial practice: a monograph]. Harkiv: EKUS [in Ukrainian].

6. Vasylyjeva, V. A., Luc', V. V., & Sishhuk L. V. (et al.). (2018). Korporatyvne pravo Ukrainy: problemy teorii' ta praktyky: monografija [Corporate law of Ukraine: problems of theory and practice: a monograph]. Harkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Kravchuk, V. M. (2009). Prypynennja korporatyvnyh pravovidnosyn v gospodars'kyh tovarystvah: monografija [Termination of corporate legal relations in business associations: a monograph]. L'viv: Kraj [in Ukrainian].
8. Lukach, I. V. (2016). Gospodars'ko-pravove reguljuvannja korporatyvnyh vidnosyn v Ukraini: teoretychni problemy : dys. ... dokt. jur. nauk: 12.00.04 [Economic and legal regulation of corporate relations in Ukraine: theoretical problems: dis. ... Dr. of jur. Sciences: 12.00.04]. Kyi'v [in Ukrainian].
9. Lukach, I. V. (2015). Teoretychni problemy pravovogo reguljuvannja korporatyvnyh vidnosyn v Ukraini: monografija [Theoretical problems of legal regulation of corporate relations in Ukraine: a monograph]. Kyi'v: Lira-K [in Ukrainian].
10. Majdanyk, R. A. (2016). Rozvytok pryvatnogo prava Ukrainy: monografija. Kyi'v: Alerta [in Ukrainian].
11. Smitjuh, A. V. (2019). Korporatyvni prava ta korporatyvni pai' (chastky): teoretyko-pravovi zasady: avtoref. dys. ... dokt. jur. nauk: 12.00.04 [Corporate rights and corporate shares (shares): theoretical and legal principles: author's ref. dis. ... Dr. of jur. Sciences: 12.00.04]. Kyi'v [in Ukrainian].
12. Pro derzhavnu rejestraciju jurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidpryjemciv ta gromads'kykh formuvan': Zakon № 755-IV vid 15.05.2003. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy* vid 08.08.2003. 2003 [On state registration of legal entities, individual persons – entrepreneurs and public formations: Law № 755-IV of 15.05.2003. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine dated August 8, 2003 2003], 31, (art. 263) [in Ukrainian].
13. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 20 ljutogo 2018 roku, sudova sprava № 906/100/17 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of February 20, 2018, court case № 906/100/17]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72364189> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
14. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 12 chervnja 2018 r., sudova sprava № 927/976/17 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of June 12, 2018, case № 927/976/17]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74670250> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
15. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 26 ljutogo 2019 r., sudova sprava № 925/1453/16 [Resolution of the Supreme Court of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of February 26, 2019, court case № 925/1453/16]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80181015> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
16. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 02 kvitnja 2019 roku, sudova sprava № 904/2178/18 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of April 2, 2019, case № 904/2178/18.]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80953317> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
17. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 02 zhovtnja 2019 r., sudova sprava № 910/22198/17 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of October 2, 2019, court case № 910/22198/17]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84728765> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
18. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 09 chervnja 2021 r., sudova sprava № 911/3039/19 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of June 9, 2021, case № 911/3039/19]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97926318> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
19. Postanova Velykoi' Palaty Verhovnogo Sudu vid 27 chervnja 2018 r., sudova sprava № 668/13907/13-ц [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of June 27,

- 2018, court case № 668/13907/13-ts]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78977588> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
20. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 13 travnja 2021 r., sudova sprava № 903/277/20 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of May 13, 2021, case № 903/277/20]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96926759> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 21. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 11 ljutogo 2021 r., sudova sprava № 922/109/19 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of February 11, 2021, court case № 922/109/19]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94932031> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 22. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 16 lypnja 2020 r., sudova sprava № 923/831/18 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of July 16, 2020, court case № 923/831/18]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90489674> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 23. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi Ob'jednanoi' palaty Kasacijnogo cyvil'nogo sudu vid 10 kvitnja 2019 r., sudova sprava № 390/34/17 [Resolution of the Supreme Court of the Joint Chamber of the Civil Court of Cassation of April 10, 2019, court case № 390/34/17]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81263995> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 24. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 09 kvitnja 2019 r., sudova sprava № 903/394/18 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of April 9, 2019, court case № 903/394/18]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81112581> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 25. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 17 lystopada 2018 r., sudova sprava № 911/205/18 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of November 17, 2018, court case № 911/205/18]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78484735> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 26. Okrema dumka suddiv Kasacijnogo cyvil'nogo sudu u skladi Verhovnogo Sudu Krata V. I., Zhuravel' V. I. vid 19 serpnja 2020 r., sudova sprava № 637/239/14-c [Dissenting opinion of the judges of the Civil Court of Cassation of the Supreme Court Krata V.I., Zhuravel' V.I. of August 19, 2020, court case № 637/239/14-ts]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91089235> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 27. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Kasacijnogo gospodars'kogo sudu vid 28 kvitnja 2021 r., sudova sprava № 910/9351/20 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Commercial Court of Cassation of April 28, 2021, court case № 910/9351/20]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96668843> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].
 28. Postanova Verhovnogo Sudu u skladi kolegii' suddiv Drugoi' sudovoi' palaty Kasacijnogo cyvil'nogo sudu vid 04 serpnja 2021 roku, sudova sprava № 185/446/18 [Resolution of the Supreme Court in the composition of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation of 4 August 2021, court case № 185/446/18]. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881542> (data zvernennja: 27.01.2022) [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 27.01.2022.

Прийнято до друку 01.02.2022.

Публікація онлайн 24.02.2022.